

Народного фронту у Франції та корпоративної держави у її фашистських сусідів-конкурентів у претензіях на універсалізм, і інтертекст інших ролей «пролетарського» героя довоєнної творчості Габена – та перетворення його на буржуазного «Патрона» у ролях повоєнних. Інтертекстуальність втручається і на метарівні, якщо згадаємо, що саме до 1930-х років належить формулювання діалектики пана й раба О.Кожевим у його лекціях

з «Феноменології духу» (а до наступних 1940-х – його ж, Кожева, теорія влади та інкрустоване у неї загравання з режимом Петена) [12].

Отже, інтерпретуватимемо в міру нашого володіння семантичними наддетермінаціями тих контекстів, у яких інтерпретуємо. Знаряддям праці гуманітарія, як вже було сказано, є сам гуманітарій з його знаннями та здатністю ці знання пояснити іншим.

1. Далі у тексті використовуємо наші власні інтерпретації фільмів, оприлюднені в таких статтях: Собуцький М. Радянська Америка – американський СРСР / М. Собуцький // Кіно-Театр. – 2008. – № 5 (79). – С. 26–28: Перверсія та бунт; випадок Марлона Брандо // Кіно-Театр. – 2008. – № 4 (78). – С. 43–55: Візуальність – 1931: істеризація жіночої суб'єктивності // Кіно-Театр. – 2008. – № 2 (76). – С. 35–37; Епоха «органічної конструкції» у дзеркалі кіно й психоаналізу // Магістеріум. – 2007. – Випуск 26. – С. 4–7: «Рефлекс свободи». До 100-річчя з дня народження Жана Габена // Кіно-Театр. – 2004. – № 5 (55). – С. 41–45.
2. Назва провокативної книги: Жеребкіна І. Феминистская интервенция в сталинизм, или Сталина не существует / Жеребкіна І. – СПб.: Алетейя, 2006.
3. Жижек С. Устройство разрыва. Параллаксное видение / С. Жижек – М.: «Европа», 2008. – С. 76.
4. Альтюссер Л. За Маркса / Л. Альтюссер. – М.: Праксис, 2006. – С. 331.
5. Схожі міркування, висловлені з трохи іншого приводу, знаходимо в Брюно Латура: Латур Б. Когда вещи дают отпор / Б. Ла-

- тур // Социология вещей. – М.: «Территория будущего», 2006. – С. 344, 356–357 (про речі, які начебто «є не те, чим вони здаються», та про «дихотомію первинних і вторинних якостей»). Щоправда, пафос Латура в конструюванні на підставі «речей» (таких, як вони і «є», і «здаються») нового «спільного світу» – з чим можна було б усе-таки почекаати. До того ж, власний фетишизм Брюно Латура проступає у його прикладних працях настільки очевидно, що знецінює весь «позитив».
6. Гловер Э. Фрейд или Юнг / Э. Гловер – СПб.: Академический проект, 1999. – С. 152.
7. Булавка Л. Социалистический реализм: превратности метода. Философский дискурс / Л. Булавка – М.: Культурная революция, 2007. – С. 43.
8. Там само. – С. 47.
9. Там само. – С. 71.
10. Цит. за: Булавка Л. Вказ. праця. – С. 29.
11. «Конечный и бесконечный анализ» Зигмунда Фрейда. – М.: МГ Менеджмент, 1998. – С. 16.
12. Кожев А. Понятие власти / А. Кожев – М.: Праксис, 2007. – С. 8, 147–154.

M. Sobutsky

WHY DO WE STILL INTERPRET

The article is devoted to the problematic status of interpretations of narrative films after the end of the «grand Theories». The necessity of some interpretations, psychoanalytic in particular, is stressed. The material is taken from the Soviet, American and French cinemas of 1930–1950ies.

УДК 7.038.6:141.82:791] (092)

Брюховецька О. В.

ЗАБУТИ БОДРІЯРА

Автором запропоновано поглянути на «популярний постмодернізм» Бодріяра як на забуття більш нагальних проблем сучасного періоду.

Чи немає чогось комічного в беззаперечності, з якою ще не так давно стверджували, що ми живемо в епоху постмодернізму? Однією із фундаментальних невизначеностей такого твердження було непомітне перетікання постмодернізму від мистецької до соціальної теорії. Не завжди було

зрозуміло, чи твердження «ми живемо в епоху постмодернізму» слід розуміти аналогічно до твердження «ми живемо в епоху імпресіонізму», чи до твердження «ми живемо в епоху пізнього капіталізму» [1]. Що таке постмодернізм – ідеї чи ситуація, практики чи стан? Відмінність ве-

лика, оскільки друге передбачає історичний розрив, тотальність змін і, як це часто трапляється, їхню фаталістичну афірмацію. Як зазначив Стюарт Голл в знаменитому інтерв'ю «Про постмодернізм і артикуляцію» (1986), таке широке розуміння постмодернізму не лише описує стан речей, а й передбачає, що, по-перше, не існує ніяких контрсил і контртенденцій, і, по-друге, що ці зміни чудові, і єдине, що ми маємо робити – це пристосовуватися до них [2]. Я не претендую на те, щоб локалізувати, якщо це взагалі можливо, точний перехід від постмодернізму як певного напрямку (в архітектурі, мистецтві, літературі, кіно, філософії) до постмодернізму як епохи. Моє завдання скромніше – вказати на окремі моменти такого переходу. Переходу далеко не тотального, який мав свої контрсилі і контртенденції і розгортався у формі дискусій, а не остаточних тверджень.

У цьому контексті можна згадати інтелектуальну дискусію між Ліотаром і Габермасом, яка визначала клімат 80-х років XX ст. Однак саме завдяки текстам французького соціолога Жана Бодріяра ідея постмодернізму оволоділа масами. У фаталістичній риториці Бодріяра легко можна прочитати консервативний елемент. Бодрієвські концепції гіперреальності і симулякра подібні до поняття «псевдоподії», яке в 1961 році висунув американський історик Деніел Бурстін, відомий своїми консервативними симпатіями. Після перших президентських теледебатів Ніксон – Кеннеді (1960), в яких переміг Кеннеді, хоча радіослухачі схилились до протилежної думки, Бурстін констатує, що відбулась «графічна революція, коли яскравий образ затиляє бліду реальність», внаслідок чого нація почала обирати президентів не за їхніми вміннями вирішувати державні справи, а за тим, як вони добре уміють триматися перед телекамерою [3]. «Спокуса» (1979), праця Бодріяра про стать і бажання, починається гіркою констатацією, що сьогодні немає надійних речей: панують «принцип невизначеності», який завойовує різні форми раціональності – політичну, економічну і сексуальну, «індетермінація», яка виникає внаслідок «звільнення» (статі), «втрати референційності» [4]. Така «втрата» (якщо вона не уявна) можлива лише за умови, якщо є що втрачати: надійні речі, принцип визначеності, детермінацію, референцію. Саме цієї колишньої простоти і визначеності прагнуть консерватори.

Однією із передумов консерватизму є міф кращого минулого. Бодріяр хоч називав своє звернення до примітивних суспільств «небезпечним посиленням» [5], але подібно до МакЛюена [6], постійно його здійснював. Але якщо за МакЛюеном епоха електронних медіа продукує глобальне село, подібне до примітивних суспільств, то, за

Бодріяром, суспільство споживання і/як видовища, ще більше віддаляється від символічного обміну, здійснює імплізію соціального у гіперреальності чистих симулякрів. У специфічній версії католицизму, розробленій МакЛюеном електрика є мало не другим пришествям на тлі «гуркоту тамтамів ретрайбалізації», натомість Бодріяр бачить в гіперреальності не повернення до примітивних, дописемних суспільств, а прорив останнього фронтиру реальності, коли «стираються розрізнення між означником і означуваним, об'єктом і суб'єктом», коли зникає соціальний і реальний світ, місце якого займає семіотична самореференційність. МакЛюеновому поняттю «імплізія» Бодріяр надає більш апокаліптичного звучання. Бодріяр є таким же детерміністом, як МакЛюен, але технологічний детермінізм останнього він перетворює на «семіологічний детермінізм» (поняття Дугласа Келнера [7]).

Бодріяр приходить до тричленної періодизації розвитку суспільства: до-модерне (символічний обмін), модерне (виробництво) і постмодерне (симуляція). Оцінка постмодерного коливається у дусі маніакально-депресивного маятника за принципом чим гірше, тим краще, модерне переважно є територією неактуального минулого, а домодерна епоха, з її символічним обміном, виконує роль ретроактивної утопії, ностальгічної конструкції.

За Ж. Бодріяром, первісні суспільства характеризуються «зворотністю» (reciprocity), поняття розроблене Б. Малиновським для позначення неформального обміну товарами і працею між людьми. Зворотність, «символічний обмін» у Бодріяра є таким собі станом райської невинності, при згадці про який мимоволі виникають ностальгічні інтонації. В книзі «До критики політичної економіки знаку» (1972) Бодріяр протиставляє капіталізм суспільному устрою жителів Тробріанських островів, у яких речі чітко поділялися на дві категорії: «кула», «система символічного обміну», заснована на зворотності, навколо якої організовується соціальна система значущості і статусу, і «кімвалі», звичайні речі, якими торгують. Натомість у капіталістичному суспільстві купується і продається все, і, водночас, усі речі містять «механізм соціальної детермінації і розрізнення», через який споживач приєднується до ієрархічного ладу суспільства. Хоча «кула» зникла, пише Бодріяр, але її принцип не лише зберігається, а й зростає, охоплюючи території суто функціональних предметів, таких як автомобіль чи телевізор [8]. Ці предмети «не тільки» задовольняють потреби, а й демонструють класові відмінності («не тільки», як часто трапляється, має тенденцію ставати просто «не», що свідчить не стільки про трансформацію суспільства, скільки про певну соціальну сліпоту) [9].

Перехід Бодріяра від неомарксизму до постмарксизму дослідники пов'язують із розпадом Ситуаціоналістів (1972). Як пише Стівен Бест, саме після цього Бодріяр «відкидає марксистський аналіз як прикутий до застарілої модерністської рамки, і перестрибує на постмодерну орбіту, яка проголосила смерть усіх модерних цінностей і референцій в умовах симуляції, імплузії і гіперреальності» [10]. У праці «Дзеркало виробництва» (1973) Бодріяр заявляє, що в капіталістичному світі відбулась «революція, яку наші марксистичні не захотіли зрозуміти» – перехід від товарної форми до знакової форми, від абстракції обміну матеріальними продуктами за законом загальної еквівалентності до операціоналізації всіх обмінів під законом коду» [11]. Пізній капіталізм «суспільства споживання», як його змальовує Бодріяр, втратив ясність класифікацій (немає надійних речей) і очевидність причинних зв'язків (речі перестають виконувати своє призначення і функціонують як знаки), а головне, він деспотично управляється кодом, змалювання якого у Бодріяра є таким же фантастичним, як Матриця з однойменного фільму братів Вачовських.

Але і в ранній неомарксистський період Бодріяр висловлює подібні ідеї: «суспільство споживання» є продуктом капіталізму, який здійснив розрив, розмивання органічних зв'язків, коли метою суспільства стає товарне виробництво, а метою останнього – збільшення прибутку. Суспільство споживання є поглибленням капіталізму як тріумфу економії над людськими виробниками [12]. Критика споживання у Бодріяра походить із двох суперечливих традицій – американської і європейської, ліберальної і марксистської, але популярні американські автори (Рісмен, Пакард, Гелбрейт, Веблен, Бурстін, МакЛюен) настільки демонстративно присутні в ранніх роботах Бодріяра, наскільки демонстративно відсутні там європейські марксистичні і ранні кумири Бодріяра – Анрі Лефевр з його критикою повсякденного життя і Ролан Барт з його семіологією [13].

Переосмислюючи поняття Торнстейна Веблена «демонстративне споживання» (*conspicuous consumption*), висунуте у 1899 році у праці «*The Theory of the Leisure Class*», Бодріяр проголошує, що споживання є не задоволенням потреб, а посиленням домінування коду. Демонстративне споживання можна здійснювати прямо, або «за дорученням», в останньому випадку Веблен говорить про *vicarious consumption*, прикладом якого є жінка в патріархальному суспільстві, яка своїм споживанням демонструє соціальний статус і багатство свого чоловіка. На думку Бодріяра, в суспільстві споживання усі споживають «за дорученням», таке споживання не має нічого спільного із індивідуальною насолодою (хоча й

не виключає її), а є примусовим соціальним інститутом, який детермінує типи поведінки на рівні несвідомого, або, як пише Бодріяр, «ще до того, як він (інститут – О. Б.) буде сприйнятий свідомістю соціальних актантів». Відповідно, споживання, за Бодріяром, це не «індивідуальна винагорода», а «соціальна доля, яка стосується певних груп і класів, зачіпає їх, протиставляючи одне одному» [14].

На обмеженість такої критики «суспільства споживання» вказав німецький неомарксист Г. М. Енценсбергер. Зокрема у своїй знаменитій програмній праці «Складові теорії медіа» (1970) він критикує культурний архаїзм лівої критики, її страх перед новими медіа, і, зрештою, перед масами, романтичну ностальгію за «спокійнішими» часами [15]. Енценсбергер критикує Анрі Лефевра і концепцію «споживання як видовища» [16], за якою фетишистська природа товарів тріумфує над споживчою вартістю, перетворюючи суспільство в тотальний театр. На відміну від ситуаціоналістів, які прагнули зруйнувати це видовище, Енценсбергер стверджує, що споживання як видовище містить позитивну обіцянку задоволення потреб, які на думку Енценсбергера, мають емансипативний характер, а «обманні, бруральні, непристойні риси цього фестивалю походять із факту, що реальне задоволення потреб в ньому неможливе». Капітал, пише Енценсбергер, раніше за марксистів впізнає потреби людей і оволодіває ними, позбавляючи їх підривної сили. Висуваючи поняття «індустрії свідомості», яка не є неодмінно негативним явищем, на протигагу демонізованій «індустрії культури», Енценсбергер стверджує: «Зрозуміло, що в існуючих соціальних формах, індустрія свідомості не може задовольнити жодну з потреб, з яких вона живе, і які вона має роздувати. Вона задовольняє їх лише в ілюзорній формі гри. Але завдання полягає не в тому, щоб відкинути її обіцянки, а в тому, щоб прийняти їх буквально і показати, що їх можна здійснити лише через культурну революцію. Соціалістичні режими, які помножують фрустрацію мас заявляючи, що їхні потреби фальшиві, стають втіленням системи, з якою вони мають боротися» [17].

У фрагменті «Реквієм за масмедіа» із книжки «До критики політичної економії знаку» Бодріяр веде показову дискусію з Енценсбергером, і з «стратегічною ілюзією» лівих, в якій той мовляв перебуває. На думку Бодріяра потрібно відмовитися від «містики базису», від «фантастичної логіки вписаності революції в саму плоть речей». Замість «дидактичної концепції революції» Бодріяр проголошує революцію як трансгресію, що «зруйнує код, який блокує відповідь», пропонуючи ще більшу містику – відповідь без коду, смисл без знаку. Така «критика» суспільства пе-

ретворила Бодріяра на «гуру», з темними провокативними заявами і манірним стилем. Читачам лише залишалося, за влучним висловом одного з критиків Бодріяра, просто купувати його нові книжки, адаптувати його жаргон, і згадувати його ім'я де тільки можливо [18].

Популярність Бодріяра в 1990-ті була настільки великою, що вона навіть відгукнулася в серці культуріндустрії – Голлівуді. Два голлівудські фільми 90-х відкрито посилаються на Бодріяра – «Хвіст крутить собакою» Барі Левінсона (1997), в якому політтехнологи у розпал передвиборчої кампанії запускають фіктивну війну з Албанією для того, щоб відволікти виборців від секс-скандалу довкола президента, що йде на другий тур, і «Матриця» братів Вачовських (1999), в якій звичайний клерк виявляє, що він ймовірно новий месія, а вся реальність – це сон, який генерується великим комп'ютером. Перший розігрує драму гіперреальності, коли медійні образи набувають більшої достовірності, ніж реальність, другий цю драму буквализує: вся реальність є продуктом Матриці, або, якщо скористатися Бодріярівським терміном, Коду.

Фільм Барі Левінсона ще зберігає якісь ознаки критичності, або принаймні референтності, хоча й оберненої – в популярній свідомості цей фільм пов'язувався із реальними подіями, які він випередив: скандал із Монікою Левінскі, який розгорівся через кілька місяців після виходу фільму, й американська присутність в Косово. Однак те, що на перший погляд здається ефективним підтвердженням Бодріярової тези про первинність знаків щодо реальності, може свідчити лише про повторення того самого. Фільм не тільки передував подіям, а коментував їх – скандал довкола сексуальних домагань Біла Клінтона почався до появи фільму і Моніка спершу проходила у ньому як свідок, так само війна в Перській Затоці, якої, згідно з Бодріяром, не було, була (для глядачів Першого світу, яких тільки і беруть до уваги) виключно кількома видовищними демонстраціям по телевізору. Натомість «інтелектуальний блокбастер» братів Вачовських є лише казочкою, приреченою на самореференційність, провокуючи наївні і не такі наївні спроби поставитися до цього фільму серйозно. Бодріяр відхрестився від фільму і сказав, що він не побачив в ньому жодних своїх ідей, а якщо вони там є, то дуже перекручені (справді, книжка «Симулякри і симуляції» (1981), яка з'являється на початку фільму, теж є симулякром, оскільки служить таємною схованкою). Водночас, поява цих двох фільмів – надзвичайно показове явище, яке свідчить про те, що бодріярівські афоризми виявились близькими «мовчазним масам», якими б інертними, пористими і нездатними на відповідь вони не були в уяві філософа.

Позиція постмодернізму похитнулася після 11 вересня, «абсолютної події» [19], яка негласно маркувала (знову ж, для Першого світу) кінець гіперреальності і повернення «в пустелю Реального». За один день постмодернізм перетворився на вчорашню моду. Веселі Клінтонові часи 90-х із сьогоденної перспективи є не «кінцем історії», який проголосили і в який навіть повірили, а міжвоєнним періодом. Видовищно-риторична Холодна війна завершилась, а «війна з терором» перебувала в латентній стадії псевдоподії, для Першого світу вона дійсно «Did Not Take Place». Бодріяр це точно підмітив, хоча й зробив з цього сумнівні висновки, проголосивши кінець епохи політичної економії, а разом з нею і релевантності марксизму.

Бодріярівський постмодернізм – це капітуляція лівих, які розправилися із «матеріальним базисом» і перейшли до параноїдальних фантазій щодо бінарного Коду. У цьому сенсі «Матриця» є «моментом істини» Бодріяра, і критика фільму, здійснена Славо Жижеком і виголошена ним на конференції, присвяченій «Матриці» в Карлсруе (1999), може розглядатись як критика постмодернізму.

На відміну від спроб шукати в «інтелектуальному блокбастері» філософські концепції, Жижек вказує на його суперечності. Одна із найбільш знаменитих тез Жижека стосується питання: «Навіщо Матриці потрібна саме людська енергія?», яке дозволяє йому розвинути соціологічне розуміння перверсії. «Енергетичне» (або матеріалістичне) рішення позбавлене сенсу, каже Жижек, адже можна знайти більш надійне джерело енергії, яке не потребує організації і координування складної віртуальної реальності, або покласти людей в окремі соліпсичні сни. Єдина послідовна відповідь, на думку Жижека, полягає в тому, що Матриця живиться людською насолодою. Це підтверджується тезою Лакана, що великий Інший не є самодостатнім, і потребує постійного притоку насолоди [20].

Але переверт, як зазначає Жижек, не лише вручає себе в якості інструмента насолоди Іншому, а й здійснює відмову (Verneinung) від кастрації, і, ширше, реальності, створюючи натомість «всесвіт, в якому як у мультфільмах, людина може вижити у всякій катастрофі, в якій доросла сексуальність зводиться до дитячої гри». І цей новий всесвіт, «в якому нікого не змушують помирати чи вибирати ту чи іншу статтю», є «чистим символічним ладом, грою означників, який не протистойть реальності» [21]. Семіологічний детермінізм Бодріяра заснований на ствердженні того, що виробництво вже не є організуючим принципом суспільства, якраз і є таким перверсивним всесвітом. Водночас він є ідеологічним, бо він не враховує, що виробництво не зникло зовсім, а просто

перемістилося в країни Третього світу, які стали міжнародним пролетаріатом Першого світу, коли той у свою чергу може проголошувати перехід від виробництва до симуляції. Безперечно заслуга Жижека полягає в поверненні поняття ідеології, хоча й у формі «піднесеного об'єкта».

Завершуючи, зазначимо, що ми не стільки прагнули приєднатися до численних критиків Бодріяра, діяльність яких має парадоксальний характер підтвердження значущості об'єкта критики, скільки, прослідковуючи розвиток

певних ідей та їхнього «оволодіння масами» через популярні форми Голлівудського кіно, охарактеризувати 90-ті роки ХХ ст. як специфічний історичний період. Зрозуміло, що 90-ті роки в Америці і на території колишнього Радянського Союзу суттєво відрізнялися, і треба ще з'ясувати, з чим резонували ідеї Бодріяра у пострадянському просторі (якщо вони просто не були заміною однієї темної догматики, яка не мала жодного стосунку до реальності (марксизм-ленізм), іншою).

1. У 1991р. виходить книжка Фредріка Джеймсона «Постмодернізм, або культурна логіка пізнього капіталізму» (щоправда, окремі частини книжки друкувалися і раніше), у цьому ж році виходить книжка Жана Бодріяра «Війни в Затоці не було», яка складалася із серії його статей для двох престижних європейських газет: британського «The Guardian» і французької «Liberation». Обидві підтверджують настання епохи постмодернізму. У 1990р. виходить не менш впливова і цитована праця Девіда Гарві «Ситуація постмодернізму», яку він починає такими словами: «Я не пригадую точно, коли я вперше натрапив на термін «постмодернізм». Я мабуть зреагував на нього таким же чином, як на різні інші «ізми», які з'являлися і зникали протягом останніх двох десятиліть, сподіваючись, що він теж зникне під вагою власної некогерентності чи просто втратить свою привабливість як модний набір «нових ідей». Але шум постмодерністських аргументів лише посилювався, а не розчинився з часом. ... Тому доречно дослідити ближче постмодернізм, не стільки як низку ідей, а як історичну обставину, яка потребує роз'яснення». – Harvey D. The Condition of Postmodernity / D. Harvey. – Cambridge, Oxford: Blackwell, 1990. – Р. x.
2. Grossberg L. On Postmodernism and Articulation: An Interview with Stuart Hall / L. Grossberg // Journal of Communication Inquiry – 1986. – № 10. – Р. 46.
3. Boorstin D. From News Gathering to News Making: A Flood of Pseudo-Events // The Image: A Guide to Pseudo-Events in America / D. Boorstin. – New York: Atheneum, 1987. – Р. 7–44.
4. Бодрийар Ж. Соблазн / Ж. Бодрийар. – М.: Ad Marginem, 2000. – С. 31.
5. Бодрийар Ж. К критике политической экономии знака / Ж. Бодрийар. – М.: Библион – Русская книга, 2004. – С. 10.
6. Це не єдина подібність між Бодріаром і МакЛюеном. Див.: Kellner D. Baudrillard: A New McLuhan? / D. Kellner // Illuminations. – <http://www.uta.edu/huma/illuminations/kell26.htm>
7. Дуглас Келлнер – професор Колумбійського університету, який відносить себе до «третього покоління» Франкфуртської школи, і який є одним із основних американських критиків-популяризаторів Бодріяра. Kellner D. Jean Baudrillard in the Fin-de-Millennium // Baudrillard: A Critical Reader / Ed. by D. Kellner. – Cambridge: Blackwell Publishers, 1994. – Р. 3.
8. Бодрийар Ж. К критике политической экономии знака / Ж. Бодрийар. – С. 10–11.
9. Бодрийар Ж. К критике политической экономии знака / Ж. Бодрийар. – С. 10–11.
10. Best S. The Commodification of Reality and the Reality of Commodification: Baudrillard, Debord, and Postmodern Theory / S. Best // Baudrillard: A Critical Reader. – Р. 42.
11. Baudrillard J. The Mirror of Production / J. Baudrillard. – St. Louis: Telos Press, 1975. – Р. 121.
12. Best S. The Commodification of Reality / S. Best. – Р. 43.
13. Бодріар починав як германіст, перекладач, літературний критик, в молоді роки викладав в провінційних університетах і був редактором французького інтелектуального видавництва «Seuil», а 1966р., коли йому виповнюється 37 років, здійснює перший прорив в інтелектуальній кар'єрі. Він вступає в престижний університет (University of Paris, Nanterre), стає асистентом Лефевра, і захищає докторську дисертацію «Система речей», яку через два роки опублікує як книжку, а з осені починає викладати соціологію. В 1968р. Бодріар, як і більшість французьких інтелектуалів, переживає революційне піднесення, після чого починається тривала і надзвичайно плідна авторська кар'єра, протягом якої було написано близько тридцяти книг, з яких більш-менш відомими є приблизно третина. Ранній Бодріар («Система речей», 1968, «Суспільство споживання», 1970, «До критики політичної економії знаку», 1972) намагається у дусі нових лівих «творчо поєднати» марксизм і семіологію.
14. Бодрийар Ж. К критике политической экономии знака / Ж. Бодрийар. – С. 12.
15. Enzensberger H. M. Constituents of a Theory of Media / H. M. Enzensberger // Media Studies. A Reader / Ed. by P. Marris, S. Tornham. – Edinburgh: Edinburgh UP, 1999. – Р. 68–91.
16. Близькість понять «суспільства видовища» Гі Деборі і споживання як видовища Анрі Лефевра пояснюється їхньою тісною співпрацею на певному етапі творчого шляху.
17. Enzensberger H. M. Constituents of a Theory of Media / H. M. Enzensberger. – Р. 80.
18. Dutton D. Jean Baudrillard / D. Dutton // Philosophy and Literature. – 1990. – № 14. – Р. 234–238.
19. Бодріарівське визначення з есе «Дух тероризму» (2001).
20. Жижек С. Матрица, или две стороны извращения / Ж. Жижек // Матрица как философия. – Екатеринбург: У-Фактория, 2005. – С. 367–368.
21. Там само. – С. 368.

O. Bryukhovetska

FORGET BAUDRILLARD

The article argues that the “popular postmodernism” of Baudrillard is a way of forgetting the more urgent problems of current time.